

Waddenzee

ABC

GRATIS
INKIJKEXEMPLAAR
MINI

Eilandwijs

Marloes Fopma

illustraties van Frans Schot

Colofon

Uitgeverij: Eilandwijs B.V., Oosterend 24, 8897 HZ Oosterend

Eilandwijs B.V. is gevestigd op Terschelling

Vormgeving: Michel Rozenberg, Your Identity Reclame

Ontwerp voorkant: Frans Schot

Illustraties: Frans Schot

Teksten: © Marloes Fopma

Gedicht: © Marloes Fopma

Foto: Sjoerd Hibma

Eindredactie: Roely Boer

Correctie: Mimi Kuijper - Heeres, Roely Boer

Drukker: Epopee

Concept: © Eilandwijs

ISBN: 978-90-831629-3-5

NUR: 410

Eerste druk augustus 2023

Waddenzee ABC is in Nederland op duurzaam papier gedrukt, grotendeels gemaakt van landbouwfval.

© 2023 Uitgeverij Eilandwijs B.V., Terschelling

Waddenzee ABC is te koop via www.eilandwijs.nl & www.eilandmeisje.nl, in het Verhalen-atelier op Terschelling, bij de lokale boekhandel en bij diverse bedrijven op de Waddeneilanden en langs de Waddenkust.

Alle rechten voorbehouden.

Als uitgever wil ik je bedanken voor het aanschaffen van dit boek en bij voorbaat danken voor het niet doorzenden, kopiëren, opnamen of anderszins distribueren van dit boek aan derden zonder toestemming. Wat wel mag, is citeren uit het boek, graag zelfs want zo delen we samen kennis van de Waddenzee. Naamsvermelding is daarbij wel een wettelijke verplichting (artikel 25 Auteurswet).

Waddenzee ABC is met grote zorg samengesteld. Desondanks kunnen er foutjes in staan en dan horen we graag verbeteringen.

Maandelijks even het gevoel hebben dat de Wadden naar je toe komen? Meld je gratis aan voor de digitale flessenpost Eilandwijzer op www.eilandwijs.nl.

Terschelling-fan? Eilandmeisje heeft een mooie flessenpost Aangespoeld. Kijk daarvoor op www.eilandmeisje.nl. Daar kun je ook het gratis E-boek downloaden met het eerste hoofdstuk van haar vogelboek en boeken bestellen of wandelingen reserveren.

www.eilandwijs.nl
www.eilandmeisje.nl

@Eilandwijs
@Eilandmeisje.Terschelling

Inhoudsopgave

Afsluitdijk

Betonning

Containerramp

Droogvallen

Eilanden

F16

Getij

Haai

Ijsgang

Japanse oester

Krab

Lepelaar

Meeuwen

Nonnetjes

Oorlogsverleden

Pieren steken

Quota

Reddingboot

Slib

Toerisme

Uitstrooien

Vuurtoren

Wadlopen

Xanthoria parietina

Yerseke mosselvisser

Zeehond

Het wad

*De eindeloze grijze vlakte strekt zich uit
zeewater tot aan de kwelders
soms beukende, hoge golven
dan weer gestaag kabbelend
altijd in beweging
meedeinend met het tij
elk uur weer anders*

*De reis, niet de bestemming
een thuis voor vogels, vissen, schelpdieren en kokerwormen
verborgen leven onder het zilte slib*

*Overgaande luchtpartijen
weidsheid
verborgen schatten omhoog halend
al eeuwenlang*

*Mijmerend, turend
zit het wad
toch ook in het hart
een zachtmoedig, zilt landschap van ruimte en vergezicht
van verwondering en vrijheid.*

Voorwoord

Ik heb best veel plekken in de wereld gezien, maar van slechts één, het Waddengebied, krijg ik een enorm infuus van energie. Het kan ook niet anders. Als jochie van zes werd ik al meegesleurd door mijn ouders op zomervakantie naar Texel. Vlakbij de Slufter deed ik mijn eerste ervaringen op met het waddenleven. Ik zocht er naar konijnenschedels in de duinen, rende dagenlang achter mijn schepnet in de Noordzee en zakte tot aan mijn knieën in het slib van de kwelder. De geur van zilte lucht, het geluid van knisperende schelpenpaadjes en het huilen van de wind in de elzen voor het huis legden in mij een fundament.

Het heeft me gevormd tot wie ik nu ben. Als ecooloog en filmmaker probeer ik verhalen te vertellen over de natuur. Ik heb maar één doel: de wereld laten zien dat de natuur fascinerend is en dat we er zuinig op moeten zijn. Voor mijn film en tv-serie over het Waddengebied verbleef ik op de mooiste en meest bijzondere locaties om unieke beelden te kunnen maken. Wat mij altijd is bijgebleven, is de kracht van dit gebied. Ik heb aan den lijve ondervonden dat het Waddengebied pure wildernis is.

Zo bevond ik me in juni op de Razende Bol, een wandelende zandplaat voor de zuidwestkust van Texel om dwergsterns te filmen. Ik werd gedropt met een klein bootje om er te filmen en er te overnachten. Het was laat in de avond, toen ik ontdekte dat er geen enkele dwergstern meer op het eiland zat. De hele kolonie was weggevaagd door een stevige Noordwester, die het zeewater opstuwde tot een hoogte hoger dan het eiland. Het liep al tegen tien in de avond, toen ik besepte dat ook mijn leven er niet zeker zou zijn. De vloed kwam flink opzetten en ik probeerde contact te krijgen met een hulpdienst. In de momenten die toen volgden, besepte ik dat ik nietig was. Het water kolkte om mijn benen en ik wist dat mijn laatste uur geslagen zou kunnen zijn. Gelukkig werd ik samen met mijn cameraman net op tijd gered uit deze benarde positie.

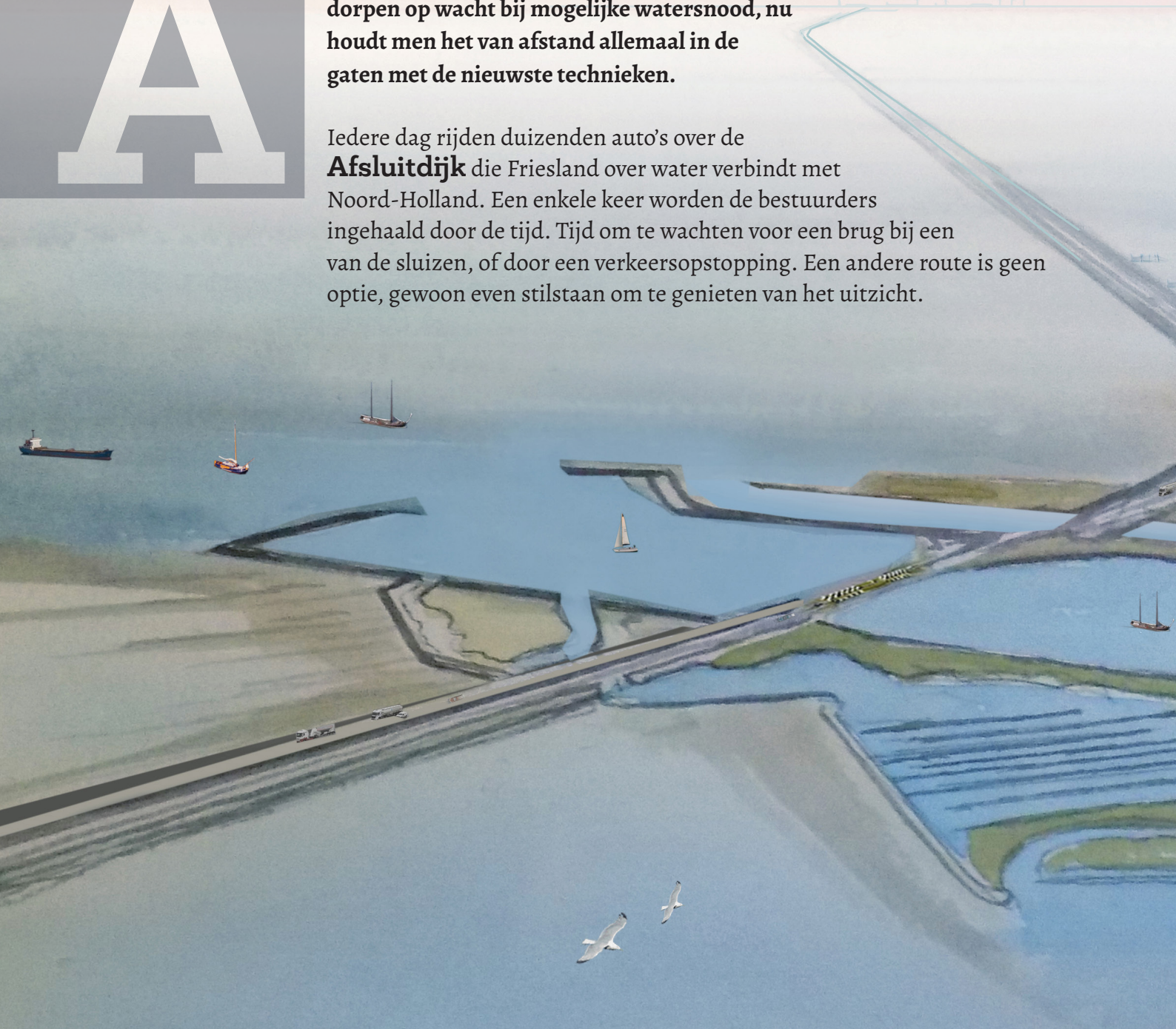
In dit boek kun je aan de hand van de voortreffelijke teksten van Marloes Fopma en de heerlijke aquarellen van Frans Schot worden meegenomen naar de Wadden. Het gevoel en de beleving ervan is nergens ver weg. De precieze informatie is zelfs voor kenners nog van waarde. En wat me het meeste treft: het Waddengebied wordt beschreven met al zijn juiste, unieke kracht.

Ruben Smit
Filmmaker en ecooloog

A

Stonden vroeger jongemannen uit nabijgelegen dorpen op wacht bij mogelijke watersnood, nu houdt men het van afstand allemaal in de gaten met de nieuwste technieken.

Iedere dag rijden duizenden auto's over de **Afsluitdijk** die Friesland over water verbindt met Noord-Holland. Een enkele keer worden de bestuurders ingehaald door de tijd. Tijd om te wachten voor een brug bij een van de sluisen, of door een verkeersopstopping. Een andere route is geen optie, gewoon even stilstaan om te genieten van het uitzicht.

Vanuit de ruimte is deze kaarsrechte streep goed te zien. Een waterkering die de toenmalige Zuiderzee van de Waddenzee 'afsloot'.

Er was vruchtbare grond nodig. De plannen van Cornelis Lely, een man met meerdere titels, ook wel bekend als 'de vader van de Zuiderzeewerken', kwamen daardoor uiteindelijk in een stroomversnelling. Al rijdend of fietsend over de dijk - eigenlijk geen dijk maar een dam - wordt soms vergeten dat de fundering door vele handen is gelegd.

Eind jaren twintig hadden steenzetters er een zeer zware klus aan. Op gevlochten matten van wilgentenen werden stenen gegooid, dikwijls met de hand, totdat de boel zonk. Waarna later zware basaltblokken op de juiste plek werden gerold. Onder luid getoeter dichtten twee grote kranen het laatste gat eind mei 1932. De 'geboorte' van het IJsselmeer was een feit.

Nu herinnert het Vlieter monument nog aan die plek waar ooit een vaargeul was. Voor veel mensen rondom de voormalige Zuiderzee veranderde hun leven door de afsluiting. Bovendien leidde het ook tot veranderingen in getijbewegingen in een deel van de Waddenzee en tot een ecologische verstoring voor de trekvissen. Maar de blokkade die ontstond, wordt binnenkort groots geopend met de komst van de Vismigratierivier als bakermat voor vissen als zalm, bot, paling, zeeforel en aal om hun verdere trekroutes te kunnen vervolgen.

De Afsluitdijk ging en gaat nog steeds flink op de schop, klaar voor de toekomst. En ondertussen wordt er energie opgewekt met de krachten van wind, water en zon. Een iconisch bouwwerk met vele functies en bezoekers.

Op het boeiendepot in de haven van West-Terschelling staat een kleurrijke verzameling waterwegwijzers. De dikte van de kettingen en de grootte van de boeien is hier goed te zien.

Omdat er uitgebreide **betonning** is op de Waddenzee en er veel werk te verzetten is met al die tonnen, boeien en bakens.

Vroeger werden ze bakeraars genoemd, tegenwoordig noemen de gezagvoerders en medewerkers van de betonningsvaartuigen van Rijkswaterstaat zichzelf wel gekscherend boeienstoeiers. Een eeuwenoud beroep dat er tegenwoordig anders uitziet, al is het in de kern hetzelfde: zorgen voor veilige vaarroutes. De weersverwachtingen bepalen voor een groot deel de werkindeling. Storm? Dan raken zelfs deze reuzengevaartes op zee nog weleens op drift. Naast zorgen dat ze op de juiste plaats blijven, is de grote schoonmaak een jaarlijkse taak. De boeien worden ontdaan van meeuwenuitwerpselen, mosselen en algen. De lange kettingen worden ter controle aan boord gehesen en af en toe is het nodig om er een nieuw stuk aan te lassen, wat op een deinend schip niet altijd makkelijk is.

De laterale betonning op de Waddenzee hanteert het internationale IALA-systeem om de vaarroutes aan te geven met groene en rode boeien. De groene boeien hebben oneven nummers en de rode boeien even nummers. Dan is er ook nog zogenaamde kardinale betonning, veelal geel-zwarte bakens die obstakels markeren en ondiepten aangeven. De zwarte tekens bovenin geven op basis van de windrichtingen de vaarroute aan.

Vroeger dienden houten steekbaken, of prikken, gemaakt van takken, voor het bebakenen. De meeste van deze oudste betonningsvoorwerpen zijn ondertussen vervangen door kunststof exemplaren zodat ze minder snel worden overvaren en er weinig onderhoud voor nodig is.

De onvoorspelbaarheid van de vaargeulen maakt het werk uitdagend om alles in goede banen te leiden voor de veerdiensten, vissersschepen, zeilschepen, motorbootjes, kortom voor alles wat vaart op de Waddenzee, een zee die altijd in beweging is door het getij en met ondiepe stukken.

Eerder verschenen

24,95

Het Terschelling ABC

In dit boek vol verhalen voor jong en oud vertelt iedere letter van het alfabet iets over Terschelling.

Bij elke letter leer je daarnaast ook nog een zin of woord in een van de drie dialecten die het eiland rijk is: het Westers, Meslânzers en het Aasters. De prachtige aquarellen prikkelen je verbeelding, een feest van herkenning en tegelijkertijd ontdek je nieuwe dingen over jouw geliefde eiland. Dit boek hoort in de boekenkast van elke Terschelling-liefhebber!

**Te verkrijgen bij
Eilandmeisje en diverse
winkels op Terschelling**

Bestel jouw gesigeneerde
exemplaar op
www.eilandmeisje.nl of
kom langs in Eilandwinkel
het Verhalen-atelier
Eilandwijs op Terschelling.

29,95

Vogels van de Wadden

**De Wadden vormen een bijzonder vogelparadijs.
Een belangrijke plek voor miljoenen vogels.**

Wie lekker op pad is op de Wadden, kan vele vogels zien. Maar wat is hun verhaal? Wat brengt de eider, noordse stern of tapuit op de Wadden? Waarom dacht men vroeger dat de rotgans geen vogel was? Wordt een lepelaar met die lange snavel geboren? Met deze 25 verhalen leer je de vogels en hun levensverhaal herkennen en kennen. De boeiende verhalen en prachtige illustraties maken *Vogels van de Wadden* tot een verrijkend boek voor iedereen die van de Wadden houdt en (nog niet) door vogels geboeid is.

**Te verkrijgen bij
Eilandmeisje,
diverse winkels op de
Waddeneilanden en
bij elke boekhandel in
Nederland**

Bestel jouw gesigeneerde
exemplaar op
www.eilandmeisje.nl of
kom langs in Eilandwinkel
het Verhalen-atelier
Eilandwijs op Terschelling.

Over Eilandwijs

Brengt het waddengevoel naar je toe, waar je ook bent, met verhalen die je raken en verrijken.

Eilandwijs is een eigenzinnige uitgeverij met grote dromen. Met oog voor schoonheid, goedheid en wijsheid juttten we verhalen over het Waddengebied die inspireren en verrijken. Oprecht en authentiek. Eilandwijs verleid je te genieten van het waddengevoel, of je nu op een Waddeneiland bent, op de Waddenzee dobert of op het vasteland verlangt naar dit unieke gebied. We brengen de Wadden naar je toe!

Met een nieuwsgierige, eigenwijze blik verbinden we ons met het landschap, de natuur en cultuurhistorie. We geloven in de kracht van verhalen, die je verbinden met deze bijzondere plek, de Wadden. Met veel liefde, aandacht en bevologenheid delen we onze verhalen, om de bijzondere dynamiek van het Waddengebied nog zichtbaarder te maken.

Onze missie: *de liefde voor de Wadden delen.*

We hebben de wijsheid niet in pacht, maar we onderzoeken, dromen, zijn vastberaden en daadkrachtig. Door de toename van wijsheid en voorstellingsvermogen versterken we ons doel en onze missie. Vanuit ons hart, altijd met een glimlach en soms een beetje eigenwijs. We zijn er voor buitenmensen die met een open blik, leergierig en actief in het leven staan en in zijn voor ontmoeting en verbinding.

Onze Eilandwinkel, het Verhalen-atelier, vind je in Midsland-Noord, Terschelling. Hier kun je gratis naar eilandverhalen luisteren, eilandkunst ontdekken en eilandboeken en souvenirs met een verhaal vinden. Ook de enige echte Eilandmeisje en Eilandjongen kledinglijn van Eilandmeisje vind je hier. En je kunt er terecht voor meer informatie over de bijzondere wandelingen die Marloes van Eilandmeisje geeft. Het Verhalen-atelier biedt inspiratie en is een plek van ontmoeten.

Waddenzee ABC is het tweede boek van Eilandwijs. Eilandwijs is maatschappelijk betrokken en kijkt met een duurzaam oog naar hoe we de dingen maken. Onze boeken en kaarten worden grotendeels gemaakt van restafval uit de landbouw en worden in Nederland gedrukt om transportkosten te minimaliseren.

@Eilandwijs

info@eilandwijs.nl

Kijk op www.eilandwijs.nl en meld je aan voor de gratis digitale flessenpost *Eilandwijzer*, die maandelijks verschijnt met tips, verhalen en meer over het Waddengebied.

